

Socialdepartementet

103 33 Stockholm

S2023/03302

Yttrande över Ds 2023:33 Karenstak och högriskskydd - en översyn av karensavdraget och förslag på utökade undantag

Kommunal har beretts möjlighet att yttra sig över rubricerad promemoria och framför följande synpunkter:

Inledning

Kommunal vill lämna synpunkter på förslaget om införande av ett karenstak för att det har avgörande påverkan på ekonomin och hälsan för de yrkesgrupper som Kommunal organiserar. Kommunal är kritisk gällande hanteringen av karensfrågan och anser att det var ett felaktigt agerande att avsluta den viktiga utredningen om karensavdragets utformning och påverkan på smittspridning i samhället.

Förbundet anser att det nu föreslagna karenstaket och förändringar i högriskskyddet inte är tillräckliga åtgärder för att säkerställa en rättvis och trygg sjukförsäkring för alla. Karenstaket adresserar inte problemets kärna. Det bygger i stället in onödiga risker för smittspridning som kan få allvarliga konsekvenser för hela samhället. Kostnaderna för karensavdraget är allt för högt, redan från dag ett.

Kommunal uppmanar regeringen att fullständigt avskaffa karensavdraget med särskild hänsyn till att avdraget medför en risk för smittspridning samt innebär orättvisa ekonomiska konsekvenser för arbetstagare i samhällsberörande yrken som hälso- och sjukvård, barn- och äldreomsorg, kollektivtrafik, räddningstjänst m.fl. Den ojämna fördelningen av kostnader och bristande rättvisa i systemet blir uppenbar när de som redan arbetar under risk för smitta måste bära självrisk vid sjukdom. Slopade karensavdrag främjar en sund arbetsmiljö och minskar den riskfyllda sjuknärvaron för arbetstagare inom kontaktyrken.

Bakgrund

I början av 2023 beslutade regeringen med stöd av Sverigedemokraterna att avsluta Karensutredningen (S 2022:02). Karensutredningen tillsattes av den S-ledda regeringen med syfte att se över karensavdragets framtid. Syftet med den ursprungliga översynen var att reglerna för karens och sjuklön skulle få en utformning som bidrar till att inkomstbortfall under sjukdom bärs på ett mer solidariskt och fördelningspolitiskt träffsäkert sätt samt motverkar riskerna för sjuknärvaro. I stället valde den nu sittande regeringen att tillsätta en arbetsgrupp på Regeringskansliet som fick uppdraget att analysera karensavdragets ändamålsenlighet och möjliga justeringar. Karensavdrag är ett engångsavgift på sjuklönen eller sjukpenningen som görs i samband med sjukfrånvaro.

Kommunal.

Utredningens förslag

I promemorian *Karenstak och högriskskydd – en översyn av karensavdraget och förslag på utökade undantag* (Ds 2023:33) presenteras förslag på att det som tidigare hette ”allmänt högriskskydd” reformeras och byter namn till "karenstak." Det nya taket innebär att karensavdraget begränsas till sex gånger per år, vilket är en förändring jämfört med nuvarande system som innebär en begränsning på tio tillfällen per år. Förslaget inkluderar dock ingen minskning av avdragets storlek.

Vidare föreslås att det som tidigare kallades ”särskilt högriskskydd” nu ska benämnas ”högriskskydd”. Det innebär en fortsatt möjlighet för personer som har en sjukdom som kan leda till fler sjukperioder kan undantas från karensavdraget.

Sjukförsäkringen har stor betydelse för medlemmarna i Kommunal

Medlemmarna i Kommunal, ofta med små ekonomiska marginaler, drabbas hårt av karensavdraget. Enligt Kommunals beräkningar innebär det tuffa ekonomiska läget att, exempelvis, en ensamstående med 22 000 kronor eller mindre per månad endast har cirka 700 kronor kvar i plånboken efter att alla nödvändiga utgifter är betalda¹. Med en månadslön på 22 000 kronor är karensavdraget 812 kronor mindre i lön. Blir man sjuk en gång innebär det således att lönen inte ens räcker till att täcka de mest basala kostnaderna.

Kommunals yrkesgrupper kan inte arbeta hemifrån. Arbetsuppgifter som omsorg om äldre, att köra bussen eller att ta hand om barnen i förskolan eller på fritids kan inte utföras på distans. Många av medlemmarna i Kommunal har därtill en ansträngd privatekonomi. För den som lever på marginalen blir sjukfrånvaron extra kännbar och kan leda till att pengarna inte räcker till månadens sista matkasse.

Den nuvarande utformningen av karensavdraget driver arbetstagare till att gå till jobbet trots att de är sjuka. Det kallas för sjuknärvaro och innebär att en person går till arbetet trots att hon bedömer att hon på grund av sitt hälsotillstånd borde stanna hemma. Detta medför inte bara en risk för arbetstagarna på arbetsplatsen utan även för resten av allmänheten. Särskilt allvarligt är det om den som går till jobbet sjuk har ett kontaktyrke och riskerar att sprida smitta vidare. Kommunals medlemsundersökning från 2021 visar att fyra av tio medlemmar gått till arbetet de senaste 12 månaderna trots att de varit sjuka.

Arbetsgruppen som har genomfört utvärderingen och arbetat fram förslagen har identifierat negativa konsekvenser av karensavdraget. De konstaterar i den aktuella promemorian (Ds 2023:33) att *”Viss sjuknärvaro riskerar ändå uppstå till följd av en hög självrisk i början av en sjukperiod, om den enskilde inte anser sig ha råd att vara sjukfrånvarande. Att inte anse sig ha råd att vara sjukfrånvarande är den femte vanligaste anledningen till självrappporterad sjuknärvaro i Arbetsmiljöverkets arbetsmiljöundersökning. Sjuknärvaro riskerar i förlängningen att bidra till smittspridning på arbetsplatserna.”* Trots detta konstaterande erbjuder förslaget om karenstak inte en tillräckligt bra lösning på hur sjuknärvaro kan förhindras.

Forskning visar också att sjuknärvaro ökar risken för framtida sjukfrånvaro, även bland personer med god hälsa. (Bergström 2009a², Gustafsson 2013³ m fl⁴.) Det finns därmed starka samhällsekonomiska vinster med att utforma sjukförsäkringen så att den erbjuder både ekonomisk trygghet samt främjar friska arbetsplatser.

¹ Räkneexempel: Inkomster: Nettolön 15885 kr, underhållstöd 1823 kr, barnbidrag 1250 kr. Utgifter: Hyra 6700 kr, levnadskostnader 10 300 kr, fack och a-kassa 365 kr, transport 400 kr, förlorad inkomst vab 440 kr. Pengar över 700 kr.

² Bergström G, Bodin L, Hagberg J, Aronsson G, Josephson M (2009a): *”Sickness presenteeism today, sickness absenteeism tomorrow? A prospective study on sickness presenteeism and future sickness absenteeism”*. Journal of Occupational Environmental Medicine, 51(6)629–638.

³ Gustafsson et al. 2013, Arbetsmarknad & Arbetsliv, årg 19, nr 4, vintern 2013

⁴ Bergström G, Bodin L, Hagberg J, Lindh T, Aronsson G, Josephson M (2009b): *”Does sickness presenteeism have an impact on future general health?”* International Archives of Occupational Environmental Health, 82(10)1179–1190.

Kommunal.

Det avdrag på lönen som görs vid sjukfrånvaro utöver karensavdraget är redan i dag en betydande självrisk. Sjukfrånvaron kan därtill många gånger härledas till brister i arbetsmiljön. Av det skälet bör den utökade självrisken i form av karensavdraget delas med arbetsgivaren. Försäkringskassan skriver i sin rapport *Utbetald sjukpenning för olika diagnoser, Korta analyser 2023:7* ”att forskningen tydligt visar att den organisatoriska och sociala arbetsmiljön har stor betydelse för sjukfrånvaro i psykiatriska diagnoser samtidigt som det är en i hög grad påverkbar faktor för att förebygga sjukfrånvaro i arbetslivet. Särskilt inom de kvinnodominerade skattefinansierade välfärdstjänsterna finns väl belagda systematiska arbetsmiljöproblem som leder till omfattande sjukfrånvaro.”

Arbetsmiljön och villkoren för yrkesgrupper inom välfärden präglas av underbemanning i kombination med ett högt arbetstempo. Medlemmarna i Kommunal är arbetstagare som till stora delar har kontaktyrken, vilket gör att många utsätts för stor smittorisk. Det innebär att arbetsmiljön måste säkras upp på arbetsplatsen. Skadlig arbetsmiljö är i stor utsträckning en konsekvens av arbetsgivarens bristfälliga arbetsmiljöarbete, vilket ska vägas in i fördelningen av självrisk mellan arbetsgivare och arbetstagare.

Sammanfattningsvis anser Kommunal att förslagen i promemorian är otillräckliga åtgärder för att skydda arbetstagare som löper stor risk att bli sjuka på jobbet. Med hänsyn till karensavdragets potentiella smittspridningsrisker och orättvisa ekonomiska konsekvenser för personalen i samhällsbärande kontaktyrken, uppmanar Kommunal regeringen att höja ambitionsnivån för sjukförsäkringen genom att helt avskaffa karensavdraget.

Vänliga hälsningar
Kommunal

Malin Ragnegård
Förbundsordförande

Sara Hamrin
Utredare